В. О. Омельчук,
д. е. н., професор, професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0002-6512-7577

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.12.4

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ В КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

V. Omelchuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Social and Humanitarian Policy,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

INCOME OF THE POPULATION IN THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: NATIONAL AND REGIONAL DIMENSIONS

У статті виокремлено базові функції доходів громадян у забезпеченні сталого розвитку соціально-економічних систем. Як головні визначено забезпечення зростання суспільного добробуту та забезпечення соціальної справедливості. Проведено комплексну оцінку відповідності доходів громадян за двома базовими функціями парадигми сталого розвитку на національному та регіональному рівні. Проаналізовано показники бідності та диференціацію доходів у розрізі місто-село, громадяни з високими та низькими доходами, а також міжрегіональні диспропорції в доходах. Проведено групування регіонів України за ступенем відповідності змін у доходах громадян траєкторії сталого розвитку регіональних соціально-економічних систем. Виокремлено групу регіонів, де тенденції в доходах відповідають сталому розвитку, групу регіонів з частковою відповідністю доходів сталому розвитку та групу регіонів, де тенденції в доходах населення створюють загрози сталому розвитку.

The basic functions of households' incomes in the supporting of sustainable development of social-economic systems have been defined in the given article. The support of public welfare increasing and social justice were determined as main ones. The expediency of assessing the compliance of household incomes with sustainable development by the degree of performance of both main functions has been substantiated. The indicators used by international organizations and state bodies of Ukraine to assess the degree of compliance of household incomes with sustainable development have been summarized.

A comprehensive assessment of the compliance of citizen's incomes to paradigm of sustainable development has been conducted considering two above-noted main functions at the national and regional levels. Poverty indicators and income differentiation by city-village, high- and low-income citizens, as well as interregional income disparities have been analyzed. It is shown that the dynamics of income of Ukrainian citizens does not correspond to the trajectory of sustainable development of the national socio-economic system. Supporting the function of social justice is especially problematic. Inequality in income distribution is growing in all dimensions. Incomes by regions were estimated by performing both basic functions on the basis of which the classification of regions was carried out. Poverty and disproportions in income by region were examined. Regions of Ukraine were grouped according to the degree of conformity of changes in incomes of citizens to the trajectory of sustainable development of regional socio-economic systems. Three groups of regions have been defined: the group of regions where income trends correspond to sustainable development, the group of regions with partial compliance of incomes to sustainable development and the group of regions where trends in household incomes

pose threats to sustainable development. The need to improve statistical observations in Ukraine in order to bring income indicators to international standards, which are used to assess sustainable development at the national and regional levels, has been identified.

Ключові слова: доходи, бідність, сталий розвиток, регіональні диспропорції, сталий розвиток, соціальний добробут, соціальна справедливість.

Key words: income, poverty, regional disparities, sustainable development, public welfare, social justice.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Концепції сталого розвитку приділяється чимало уваги в сучасній науковій літературі [15; 21; 27] та програмних документах міжнародних організацій [30]. Доходи населення відіграють важливу роль в забезпеченні сталого розвитку, який неможливий без подолання бідності в суспільстві [9; 27]. Сучасний етап розвитку економіки характеризується новими викликами для сталого розвитку, які пов'язані, з доходами. Незважаючи на певний прогрес людства у зменшенні бідності, досягнутий в останні десятиріччя, пандемія COVID-19, інтенсифікація військових конфліктів, зміни клімату та інші чинники зумовили негативний вплив на процес подолання бідності [24]. Згідно з прогнозами очікується, що кількість людей, які отримують доходи менше крайнього рівня бідності (1,90 USD на день) у 2020 році зросте вперше за останні 20 років [24]. Така тенденція не може не знайти свій прояв і в Україні, яка за найгіршого сценарію може увійти в найсильнішу за останні десятиріччя рецесію, коли за межею бідності можуть опинитися близько 9 млн українців [28]. Згідно з опитуванням, проведеним на замовлення Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), близько 69% українців, особливо мешканці невеликих міст і сіл, зазначили зниження своїх доходів з весни 2019 року [22]. Все це посилює актуальність дослідження доходів населення як ключового фактору забезпечення сталого розвитку як на національному, так і на регіональному рівнях.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Існує досить багато визначень сталого розвитку [15; 21; 30]. З точки зору доходів населення, на наш погляд, найбільш вдалим є трактування сталого розвитку як нової парадигми господарювання, при якій головною метою функціонування будь-якої соціально-економічної системи ставиться досягнення соціальної справедливості та суспільного добробуту разом із забезпеченням екологічної безпеки [15]. В зазначеному визначенні вдало підкреслено дві головні функції, які відіграють доходи населення в концепції сталого розвитку: (1) забезпечення соціальної справедливості та (2) досягнення суспільного добробуту.

Так, дві з сімнадцяти затверджених на Саміті ООН зі сталого розвитку восени 2015 цілей глобального сталого розвитку [30] мають прямий зв'язок з доходами та двома вищезазначеними функціями. Першою ціллю сталого розвитку в цьому програмному документі ООН визначено подолання бідності у всіх її формах, що неможливо здійснити без зростання доходів найбідніших верств населення [30]. Подолання бідності є важливим елементом досягнення суспільного добробуту [3] та політичної стабільності [9]. Зростання ж доходів визнається одним з головних завдань у подоланні бідності [27].

Ціллю сталого розвитку номер десять в зазначеній резолюції ООН є зменшення нерівності всередині країн та між країнами [30]. Така ціль передбачає забезпечення в кожній країні зростання доходів найменш забезпечених 40 відсотків населення темпами, що перевищують середній рівень [30]. Зменшення нерівності у доходах визначається як один з головних чинників забезпечення соціальної справедливості [2].

Обидві функції доходів у забезпеченні сталого розвитку мають низку індикаторів, які використовуються в кількісних оцінках. Функція забезпечення суспільного добробуту зазвичай вимірюється рівнем бідності (як правило у відсотках до загальної кількості домогосподарств). Критерії віднесення конкретного домогосподарства до числа тих, що перебувають за межею бідності поділяються на абсолютні та відносні. Абсолютні критерії умовно можна поділити на міжнародні (встановлені міжнародними інституціями) та національні. Так, Світовий Банк встановив крайню (екстремальну) бідність при рівні доходів 1,90 USD на день (у цінах 2011 року), яка визначає рівень бідності в найбідніших країнах [26]. Для багатших країн, але з доходами нижче середньосвітового, рівень бідності визначено як доходи, менші за 3,20 USD на день. Нарешті доходи більші за 3,2 USD але менші 5,48 USD визначені як рівень бідності в країнах з доходами вище середньосвітового [18]. Україна відноситься до країн з доходами нижче середнього [29], тому рівень бідності за критеріями світового банку відповідає доходам 3,2 USD на одну особу на день.

Кожна країна встановлює також власні критерії бідності. В Україні це законодавчо встановлений прожитковий мінімум (встановлюється КМУ та затверджується Верховною Радою в Законі про Бюджет України на відповідний рік) та фактичний прожитковий мінімум (розраховується та публікується щомісячно Міністерством соціальної політики) [6]. Рекомендованим є також використання відносного критерію бідності за витратами (сукупні еквівалентні витрати особи нижче 75 відсотків медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат) [10].

Таким чином, доходи населення оцінюються лише в контексті подолання бідності. Водночас їх роль у забезпеченні сталого розвитку є більш комплексною, що вимагає подальших теоретичних та методичних напрацювань для розробки методики оцінки та моніторингу динаміки доходів населення для забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем усіх рівнів.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є узагальнення основних функцій доходів населення в забезпеченні сталого розвитку та розробка методичних підходів до оцінки динаміки доходів громадян, враховуючи базові функції доходів населення в забезпеченні сталого розвитку. Цієї статтею автор також запроваджує системний моніторинг відповідності динаміки доходів населення сталому розвитку регіонів та національної соціально-економічної системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Роль доходів населення в забезпеченні сталого розвитку.

Зростання та справедливий розподіл доходів населення відіграють важливу роль у концепції сталого розвитку насамперед як інструменти забезпечення суспільного добробуту та соціальної справедливості, що веде до зменшення соціальної напруги в суспільстві [5], підвищення якості робочої сили, стимулювання внутрішнього попиту на товари та послуги [4]. Отже, два атрибути доходів населення: абсолютна величина (у вартісному

Рис. 1. Функції доходів населення у забезпеченні сталого розвитку соціально-економічної системи

Джерело: розроблено автором.

Рис. 2. Динаміка кількості громадян України з доходами менше 3,20 USD на добу

Джерело: побудовано автором згідно з [25].

Таблиця 1. Оцінка відповідності динаміки доходів сталому розвитку за функцією "забезпечення суспільного добробуту"

Регіони	Відносний критерій за витратами			Абсолютний критерій за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Вінницька	-1.90	6.30	-4.60	-10.00	-10.40	-1.90
Волинська	-4.80	12.90	-2.70	-1.90	-19.40	2.20
Дніпропетровська	-0.60	2.60	-10.90	2.30	-18.10	-17.00
Донецька	1.30	-1.80	3.90	-4.90	-10.10	-12.10
Житомирська	7.90	3.50	-3.70	2.80	-22.70	-5.90
Закарпатська	-13.70	10.60	6.00	-1.90	-15.60	3.40
Запорізька	6.10	-1.20	-4.70	11.10	-16.40	-13.10
Івано-Франківська	-5.60	2.20	7.20	-3.50	-21.70	4.60
Київська	10.90	0.60	-1.80	18.60	-9.20	-12.00
Кіровоградська	-5.60	-2.50	4.90	-3.10	-19.50	-10.30
Луганська	-6.40	-3.60	0.30	1.90	-25.90	-4.60
Львівська	1.40	-3.50	1.30	-12.90	-16.20	-13.60
Миколаївська	-12.00	9.60	-0.40	-16.90	-3.20	-12.00
Одеська	-1.70	4.20	-1.50	-7.20	-4.00	-14.50
Полтавська	3.40	-1.20	5.40	-1.50	-27.70	0.50
Рівненська	12.10	-10.60	12.70	-3.20	-20.20	-5.60
Сумська	-4.10	-1.80	6.80	2.10	-15.80	-0.60
Тернопільська	4.00	0.40	1.20	-6.70	-19.10	-6.40
Харківська	5.70	-2.60	-1.80	11.60	-24.50	-2.30
Херсонська	1.80	-0.30	9.90	-9.20	-10.90	-2.50
Хмельницька	-4.30	-4.70	-6.60	-5.50	-19.40	-3.60
Черкаська	2.60	0.90	3.20	8.10	-24.40	0.70
Чернівецька	-11.20	12.50	-5.60	-10.30	-3.90	-12.50
Чернігівська	11.50	-8.30	2.90	9.90	-15.80	-10.10
м. Київ	1.60	2.40	-2.80	-1.90	-15.00	-6.50
Україна	0.60	0.90	-0.30	-0.80	-16.20	-7.30

Джерело: розраховано автором згідно з [7].

виражені) та розподіл доходів серед населення є визначальними при дослідженні їх відповідності сталому розвитку національно-економічної системи будь-якого рівня, зокрема й національної економіки та регіонів (рис. 1).

Тому аналіз доходів у контексті сталого розвитку має за мету оцінку двох атрибутів: величини (рівня) доходів та їх розподілу серед населення в контексті відповідності двом головним цілям сталого розвитку, пов'язаним з доходами (рис. 1). Водночас оцінюватися має динаміка обох атрибутів, бо сталий розвиток — це динамічний процес.

Аналіз відповідності динаміки доходів громадян сталому розвитку: забезпечення зростання суспільного добробуту.

Згідно з офіційною статистикою, яка передається світовому Банку, в Україні починаючи з 2009 року немає громадян з доходами менше 1,9 USD на день [24] (цей рівень визначений як рівень крайньої бідності [20]). Водночас представляє більший інтерес динаміка кількості громадян з доходами 3,20 USD, які визначені як рівень бідності для економік з доходами нижче середньосвітового (рис. 2).

Дані, наведені на рисунку 2, вказують на відсутність тенденції до зниження частки громадян з доходами за межею бідності. Більше того, в 2018 році спостерігалось зростання частки населення України, що перебувало за межею бідності згідно з абсолютним критерієм, встановленого Світовим банком. Таким чином, динаміка доходів не відповідає покращанню суспільного добробуту, а отже, і сталому розвитку.

На жаль, Державна служба статистики не надає вказану інформацію в розрізі регіонів. Але подібний аналіз можливо провести згідно з критеріями прийнятими в Україні за даними, наведеними у джерелі [7] (табл. 1).

Згідно з табл. 1, у 2018 році у більшості регіонів України спостерігалось зменшення частки громадян з доходами за межею бідності як за відносним критерієм, так і за абсолютним. Така ж тенденція прослідковувалася і для країни загалом. Така динаміка відповідає вектору сталого розвитку національної та більшості регіональних соціально-економічних систем. Проте в низці регіонів частка населення з доходами за межею бідності зростає. В деяких регіонах негативна тенденція спостерігалася за обома показниками (Закарпатська, Івано-Франківська, Полтавська та Черкаська), а в деяких — лише за відносним показником (Донецька, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська та Чернігівська обл.). Базуючись на таблиці 1, всі регіони можна згрупувати в три групи у відповідності до того, наскільки динаміка величини доходів забезпечує покращання добробуту (табл. 2).

Розподіл доходів і забезпечення соціальної справедливості.

Як уже зазначалося, базовим показником, визначеним ООН для оцінки забезпечення соціальної справедливості, є зростання доходів 40% найменш забезпеченого населення вищими темпами, ніж середній показник [30]. Потрібно відзначити, що Державна служба статистики України не надає такої інформації, хоча Світовий банк наводить деякі дані по Україні. Так, за даними Світового банку, темпи приросту доходів найменш забезпечених 40 відсотків населення України становили в 2018 році -0,6%, тоді як середній показник становив +0,14% [16; 17]. Таким чином, динаміка обох показників була різновекторною. Скорочення доходів найменш забезпеченої частини населення, разом з хоч

і незначним зростання середнього показника, вказує на поглиблення нерівності в розподілі доходів всередині країни. Отже, згідно з критерієм ООН, розподіл доходів в Україні не сприяє кращому забезпеченню соціальної справедливості, що створює загрози сталому розвитку соціально-економічної системи національного рівня.

Ще одним показником, який використовується для оцінки розподілу доходів між громадянами всередині країни, є індекс Джині, який є мірою відмінності реального розподілу доходів від рівномірного. У випадку, коли всі громадяни отримують рівні доходи, індекс Джині рівний нулю. Якщо ж невелика група населення отримує майже весь обсяг доходу, індекс Джині близький до одиниці (або 100%) [21]. Вважається, що для забезпечення сталого розвитку індекс Джині має бути менший за 40% [21]. Якщо проаналізувати рівень та динаміку даного показника в Україні, то формально нерівномірність у розподілі доходів є нижчою за рівень, що загрожує сталому розвитку (рис. 3).

Значення цього коефіцієнта останні роки перебуває в межах 24—26%, що вказує на відносну рівномірність у розподілі доходів серед населення. У всякому разі в Україні нерівність у розподілі доходів на рівні, або, навіть, нижче більшості країн Євросоюзу. Так, наприклад, у Польщі коефіцієнт Джині в 2017 році становив 29,7%, у Литві 37,3%, в Італії 35,9%, в Норвегії 27% [19]. Однак, потрібно враховувати наявні дискусії серед фахівців щодо репрезентативності коефіцієнта Джині в Україні за даними і методикою Державної служби статистики і який потім використовується міжнародними організаціями [8; 11]. Розрахований за альтернативними методиками коефіцієнт Джині може бути в 1,5—2 рази вищим, ніж за офіційною методикою [8]. Тому використання коефіцієнта Джині для оцінки відповідності доходів парадигмі сталого розвитку, на наш погляд, є дискусійним. Потрібно також відзначити, що Державна служба статистики не наводить цей показник за регіонами.

Ще один вимір диспропорцій у розподілі доходів — за типом поселень. На рис. 4 наведено динаміку коефіцієнта співвідношення доходів у розрізі великі міста, малі міста та сільська місцевість.

Наближення коефіцієнта співвідношення доходів між громадянами, що проживають у різних типах поселень, до одиниці відповідає позитивній тенденції в забезпеченні соціальної справедливості, а відтак і сталому розвитку. Аналізуючи дані, наведені на рисунку 4, можна зробити висновок про наявність суттєвого перевищення доходів у великих містах в порівнянні з малими містами та сільською місцевістю. Відмінність у середніх доходах між малими містами та сільською місцевістю була не такою значною. Потрібно також відзначити зростання розриву у доходах між великими містами та сільською місцевістю, а також між великими та малими містами у 2018 та 2019 році. Така тенденція є негативною та вказує, що динаміка розподілу доходів між населенням великих міст та рештою не

Таблиця 2. Групування регіонів за відповідністю динаміки величини доходів населення сталому розвитку регіональних соціально-економічних систем у 2018 році

Групи за відповідністю динаміки величини доходів сталому розвитку	Регіони України
Група 1: покращання в забезпеченні суспільного добробуту. Динаміка доходів повністю відповідає сталому розвитку	Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Київська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька, м. Київ
Група 2: тенденції протилежні за напрямками. Динаміка доходів частково відповідає сталому розвитку	Волинська, Донецька, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Чернігівська
Група 3: погіршення в забезпеченні суспільного добробуту. Динаміка доходів не відповідає сталому розвитку	Закарпатська, Івано-Франківська, Полтавська, Черкаська

Джерело: складено автором згідно з таблицею 1.

відповідає покращенню в забезпеченні соціальної справедливості, а тому створює загрозу сталому розвитку як на рівні держави, так і на рівні регіонів.

Важливим виміром розподілу доходів є регіональний. Наявність суттєвих регіональних диспропорцій в доходах населення створює значні загрози сталому розвитку регіональних соціально-економічних систем. У

Рис. 3. Динаміка коефіцієнта Джині в Україні (оцінки Світового Банку)

Джерело: побудовано автором згідно з даними Світового Банку [19].

Рис. 4. Динаміка коефіцієнта співвідношення доходів у розрізі типу поселень

Джерело: розраховано та побудовано автором згідно з [1].

Таблиця 3. Наявні середньодушові доходи населення за регіонами у % до середніх по Україні

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	100	100	100	100	100	100	100
Вінницька	86.08	87.45	93.01	95.05	96.12	95.37	95.86
Волинська	74.12	75.19	78.02	79.51	81.48	78.92	78.31
Дніпропетровська	113.40	119.62	123.71	122.04	121.29	127.91	129.03
Донецька	116.20	97.95	66.34	54.58	53.48	57.90	57.96
Житомирська	81.04	82.53	87.11	88.29	90.30	90.20	91.76
Закарпатська	67.10	64.81	69.86	70.33	71.70	70.87	70.33
Запорізька	106.25	112.69	114.50	118.27	114.79	111.33	111.67
Івано-Франківська	78.55	76.01	82.94	84.18	85.85	83.37	82.24
Київська	102.51	106.20	106.97	110.02	107.18	112.29	111.28
Кіровоградська	81.11	81.97	85.78	87.00	89.33	86.19	86.32
Луганська	95.77	73.89	47.94	33.47	34.73	36.36	36.25
Львівська	86.60	88.10	92.68	94.56	95.16	96.83	97.28
Миколаївська	89.33	87.59	92.06	93.19	95.95	94.91	94.31
Одеська	95.70	90.52	101.61	105.96	106.01	108.06	107.81
Полтавська	94.95	97.81	100.64	102.20	102.95	105.49	106.07
Рівненська	79.21	81.33	83.60	83.56	85.31	82.45	80.24
Сумська	88.17	89.38	96.03	95.32	97.00	95.53	96.72
Тернопільська	71.09	68.70	74.98	75.50	76.59	74.56	73.81
Харківська	97.68	98.10	101.34	102.75	102.33	96.54	97.05
Херсонська	81.30	77.39	87.19	87.74	88.21	85.89	84.57
Хмельницька	85.29	84.71	91.89	91.69	92.32	86.65	85.90
Черкаська	80.96	81.25	84.48	85.96	88.54	86.58	87.09
Чернівецька	72.75	68.98	74.53	75.37	76.61	73.17	71.46
Чернігівська	88.32	86.23	89.20	89.04	89.91	87.63	87.23
міста							
Київ	208.99	234.17	244.15	256.55	250.07	245.84	244.42

Джерело: розраховано автором згідно з [12—14].

Рис. 5. Коефіцієнт варіації середньодушових доходів населення в розрізі регіонів України

Джерело: розраховано та побудовано автором згідно з даними таблиці 3.

таблиці 3 наведено середньодушові доходи у відсотках до середніх доходів по країні.

Зростання показників, які менші за 100%, слід вважати позитивною тенденцією в контексті відповідності сталому розвитку. Водночас негативна динаміка показників, що перевищують 100% також відповідає сталому розвитку, бо сприяє зменшенню міжрегіональних диспропорцій у доходах населення.

На рисунку 5 наведено динаміку коефіцієнта варіації, який є одним з показників, що дозволяє оцінити ступінь розсіяння доходів за регіонами (без м. Києва) навколо середнього значення.

Згідно з рисунком 5, коефіцієнт варіації середньодушових доходів населення в розрізі регіонів України зростає в усі роки окрім 2017. Це вказує на посилення регіональних диспропорцій в доходах населення, а відтак на невідповідність регіонального розподілу доходів сталому розвитку. Потрібно також відзначити, що середні доходи в м. Києві є в декілька разів вищими, ніж доходи в будь-якому іншому регіоні України, ще раз підтверджуючи наявність суттєвих міжрегіональних диспропорцій у доходах населення.

Комбінуючи оцінку динаміки відносного рівня доходів (табл. 3) та групування регіонів за відповідністю доходів населення сталому розвитку, а також базуючись на виконанні доходами функції забезпечення суспільного добробуту (табл. 2), отримуємо підсумкову таблицю (табл. 4). Ця таблиця дозволяє здійснити підсумкову класифікацію регіонів України за відповідністю динаміки величини та розподілу доходів парадигмі сталого розвитку.

Таким чином, базуючись на даних таблиці 4, динаміка доходів населення в чотирьох регіонах (Житомирська, Запорізька, Одеська та Хмельницька області) відповідає сталому розвитку регіональних соціально-економічних систем. Тенденції в доходах населення в Закарпатській, Івано-Франківській, Полтавській та Черкаській областях створюють загрози сталому розвитку цих регіонів. У решті регіонів динаміка доходів населення частково відповідає сталому розвитку.

ВИСНОВКИ

Доходи населення відіграють важливу роль в забезпеченні сталого розвитку, створюючи можливості для зростання суспільного добробуту та соціальної справедливості.

Тому оцінювання відповідності динаміки доходів сталому розвитку має враховувати виконання ними двох основних зазначених функцій. Проведена комплексна оцінка відповідності доходів населення показала, що на національному рівні динаміка величини доходів відповідала сталому розвитку у 2018 році, так як частка громадян з доходами, нижчими за межу бідності, зменшилася. Водночас зміни в розподілі доходів не відповідали сталому розвитку, посилюючи диспропорції в доходах у розрізі найменш/найбільш забезпечених верств населення, в розрізі регіонів та типів поселення місто-село. В чотирьох регіонах зміни в доходах населення створюють загрози сталому розвитку, так як спостерігалось погіршення виконання доходами обох базових функцій (Закарпатська, Івано-Франківська, Полтавська та Черкаська області).

Потрібно відзначити, що Державна служба статистики не здійснює спостереження як змінюються доходи 40% найменш забезпеченого населення. Це унеможливає моніторинг ефективності державних заходів, програм та стратегій щодо подолання бідності в контексті сталого розвитку використовуючи як стратегічний показник співвідношення динаміки доходів 40% найменш забезпеченого населення та середньонаціонального показника.

Тому доцільно було б включити цей показник до системи статистичних спостережень, які здійснюються Державною службою статистики на національному та регіональному рівнях. Необхідно також переглянути методiku збору даних та розрахунку деяких показників, які використовуються як індикатори нерівності в доходах, зокрема коефіцієнта Джині.

Підхід до оцінки ролі доходів у сталому розвитку, використаний в цій роботі, базується на однаковій вазі кожної з базових функцій. Питання обґрунтування питомої ваги кожної з функцій доходів у інтегральному показнику відповідності доходів сталому розвитку є предметом подальших наукових пошуків у зазначеному напрямі.

Література:

1. Витрати і ресурси домогосподарств України. Стат. збірник [Електронний ресурс]. — 2019, 2018, 2016, 2014. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/06/zb_vrd_19_ue.pdf
2. Галушка З. Економічна та соціальна ефективність функціонування ринкового розподілу доходів: підходи

до оцінки / З. Галушка, А. Дутчак // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. — 2015. — Вип. 2. — С. 11—18.

3. Глубіш Л.Я. Еволюція наукових поглядів на зміст теорії добробуту та її специфіка на сучасному етапі соціально-економічних відносин / Л.Я. Глубіш // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. — 2016. — Вип. 6 (1). — С. 58—63.

4. Дем'янчук І.А. Фіскальні інструменти регулювання доходів і витрат сектору домогосподарств / І.А. Дем'янчук // Економіка та держава. — 2015. — № 4. — С. 69—72.

5. Дучинська Н.І. Нерівномірність у розподілі доходів в умовах ринкової економіки / Н.І. Дучинська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. — 2015. — 4 (114). — С. 61—64.

6. Закон України "Про прожитковий мінімум" 966-XIV від 15.07.1999 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>

7. Комплексна оцінка бідності та соціального відчуження в Україні за 2016—2018 роки. Аналітична записка [Електронний ресурс]. — Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи — https://idss.org.ua/arhiv/Year_2018_Pov.pdf

8. Костробій П. Математичне моделювання індексу суспільної нерівності / П. Костробій, І. Кавалець, А. Гнатів // Фіз.-мат. моделювання та інформ. технології. — 2013. — Вип. 17. — С. 81—91.

9. Мазуренко А.І. Подолання бідності як фактор політичної стабільності [Електронний ресурс] / А.І. Мазуренко. // Політологічні записки. — 2012. — № 6. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_45

10. Методика комплексної оцінки бідності. Затв. Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національної академії наук України № 827/403/507/113/232 від 18.05.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17#Text>

11. Наумова Н.А. Диференціація доходів населення України: тенденції і фактори / Н.А. Наумова // Науковий погляд: економіка та управління. — 2018. — № 2 (60). — С. 130—142.

12. Статистичний щорічник України за 2015 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/11/zb_2015_ukr.zip

13. Статистичний щорічник України за 2016 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/11/zb_seu2016_u.zip

14. Статистичний щорічник України за 2019 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf

15. Філіппов В. Ю. Парадигма сталого розвитку: генезис, передумови та витоки [Електронний ресурс] / В.Ю. Філіппов // Економічні інновації. — 2019. — Т. 21, Вип. 4. — С. 171—179.

16. Annualized average growth rate in per capita real survey mean consumption or income, total population (%) [Електронний ресурс]. — World Bank. — 2020. — Режим доступу: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.SPR.PCAP.ZG?downloadformat=excel>

17. Annualized average growth rate in per capita real survey mean consumption or income, bottom 40% of population (%) [Електронний ресурс]. — World Bank - Режим доступу: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.SPR.PC40.ZG?downloadformat=excel>

18. Ferreira F. & Sanchez-Paramo C. A richer array of international poverty lines [Електронний ресурс]. — World

Таблиця 4. Групування регіонів України за відповідністю доходів населення траєкторії сталого розвитку

	Функції доходів населення в забезпеченні сталого розвитку	
	Забезпечення добробуту	Забезпечення соціальної справедливості
Відповідають сталому розвитку		
Житомирська	+	+
Запорізька	+	+
Одеська	+	+
Хмельницька	+	+
Частково відповідають сталому розвитку		
Вінницька	+	-
Дніпропетровська	+	-
Київська	+	-
Миколаївська	+	-
Харківська	+	-
Чернівецька	+	-
Волинська	+/-	+
Донецька	+/-	+
Луганська	+/-	+
Львівська	+/-	+
Кіровоградська	+/-	-
Рівненська	+/-	-
Сумська	+/-	-
Тернопільська	+/-	-
Херсонська	+/-	-
Чернігівська	+/-	-
Існують загрози сталому розвитку		
Закарпатська	-	-
Івано-Франківська	-	-
Полтавська	-	-
Черкаська	-	-

Примітка: "+" — відповідність (група регіонів 1 за табл. 2), "+/-" — часткова відповідність, відповідає групі 2 за табл. 2, "-" — не відповідає сталому розвитку (група 3 за табл. 2).

Bank. — 2017. — Режим доступу: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/richer-array-international-poverty-lines#:~:text=Let%20us%20be%20completely%20clear,with%20respect%20to%20this%20line>

19. Gini index (World Bank estimate) [Електронний ресурс]. — World Bank — 2020. — Режим доступу: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.GINI?downloadformat=excel>

20. Global Poverty Indicators [Електронний ресурс]. — World bank. — Режим доступу: <https://poverty-data.worldbank.org/poverty/home/>

21. Holden E., Linnerud K., & Banister D. Sustainable development: Our Common Future revisited. Global Environmental Change 2014. 26(1), 130—139. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.04.006>

22. Incomes of 69% of Ukrainians have been affected by COVID-19: UNICEF survey [Електронний ресурс]. — UNICEF. — 2020. — Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/incomes-69-ukrainians-have-been-affected-covid-19-unicef-survey>

23. Poverty and shared prosperity 2020. Reversals of fortune [Електронний ресурс]. — World bank Group. — 201 p. — Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf>

24. Poverty headcount ratio at \$1.90 a day (2011 PPP) (% of population) [Електронний ресурс]. — World Bank. — Режим доступу: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.DDAY?downloadformat=excel>

25. Poverty headcount ratio at \$3.20 a day (2011 PPP) (% of population) [Електронний ресурс]. — World Bank. — Режим доступу: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.LMIC?downloadformat=excel>

26. Poverty overview. — World Bank [Електронний ресурс]. — 2020. — Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#:~:text=The%20global%20extreme%20poverty%20rate,%245.50%-20a%20day%20in%202017>.

27. Sinding S.W. Population, poverty and economic development. Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences 2009. 364 (1532), 3023—3030. URL: <https://doi.org/10.1098/rstb.2009.0145>

28. The covid-19 crisis in Ukraine [Електронний ресурс]. — OECD. — 2020. — Режим доступу: <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/COVID-19-CRISIS-IN-UKRAINE.pdf>

29. Ukraine [Електронний ресурс]. — World Bank. — Режим доступу: <https://data.worldbank.org/country/ukraine>

30. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [Електронний ресурс]. — Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. — Режим доступу: <https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/Agenda2030%20eng.pdf>

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Expenditures and resources of households in Ukraine", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/06/zb_vrd_19_ue.pdf (Accessed 25 Nov 2020).

2. Halushka, Z. and Dutchak, A. (2015), "Economic and social efficiency of the market distribution of income: approaches to evaluation", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, vol. 2, pp. 11—18.

3. Hlubish, L.Ya. (2016), "The evolution of scientific views on the content of the theory of welfare and its specifics at the present stage of socio-economic relations", *Naukovy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 6 (1), pp. 58—63.

4. Demianchuk, I. (2015), "Fiscal adjustment tools sector income and expenditure of households", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 69—72.

5. Duchyn'ska, N.I. (2015), "Inequality in income distribution in a market economy", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 4 (114), pp. 61—64.

6. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), *The Law of Ukraine "On Living Wage"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (Accessed 25 Nov 2020).

7. Instytut demografii ta sotsial'nykh doslidzhen' imeni M.V. Ptukhy (2018), "Comprehensive assessment of poverty and social exclusion in Ukraine for 2016–2018. Analytical note", available at: https://idss.org.ua/arhiv/Year_2018_Pov.pdf (Accessed 25 Nov 2020).

8. Kostrobij, P. Kavalets', I. and Hnativ, L. (2013), "Mathematical modeling of the index of social inequality", *Fizmat. modeliuvannia ta inform. tekhnolohii*, vol. 17, pp. 81—91.

9. Mazurenko, L.I. (2012), "Overcoming poverty as a factor of political stability", *Politologichni zapysky*, vol. 6, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_45 (Accessed 25 Nov 2020).

10. Ministry of Social Policy of Ukraine (2017), "Methods of comprehensive poverty assessment", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17#Text> (Accessed 25 Nov 2020).

11. Naumova, N.A. (2018), "Differentiation of incomes of the population of Ukraine: tendencies and factors", *Naukovy pohliad: ekonomika ta upravlinniai*, vol. 2 (60), pp. 130—142.

12. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Statistical Yearbook of Ukraine for 2015", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/11/zb_2015_ukr.zip (Accessed 25 Nov 2020).

13. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Statistical Yearbook of Ukraine for 2016", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/zb/11/zb_seu2016_u.zip (Accessed 25 Nov 2020).

14. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Statistical Yearbook of Ukraine for 2019", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf (Accessed 25 Nov 2020).

15. Filippov, V.Yu. (2019), "Paradigm of sustainable development: genesis, preconditions and origins", *Ekonomichni innovatsii*, vol. 21, no. 4, pp. 171—179.

16. World Bank (2020), "Annualized average growth rate in per capita real survey mean consumption or income, total population (%)", available at: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.SPR.PCAP.ZG?downloadformat=excel> (Accessed 25 Nov 2020).

17. World Bank (2020), "Annualized average growth rate in per capita real survey mean consumption or income, bottom 40% of population (%)", available at: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.SPR.-PC40.ZG?downloadformat=excel> (Accessed 25 Nov 2020).

18. Ferreira, F. and S?nchez-P?ramo, C. (2017), "A richer array of international poverty lines", World Bank, available at: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/richer-array-international-poverty-lines#:~:text=Let%20us%20be%20completely%20clear,with%20respect%20to%20this%20line> (Accessed 25 Nov 2020).

19. World Bank (2020), "Gini index (World Bank estimate)", available at: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.GINI?downloadformat=excel> (Accessed 25 Nov 2020).

20. World Bank (2020), "Global Poverty Indicators", available at: <https://povertydata.worldbank.org/poverty/home/> (Accessed 25 Nov 2020).

21. Holden, E. Linnerud, K. and Banister, D. (2014), "Sustainable development: Our Common Future revisited", *Global Environmental Change*, vol. 26 (1), pp. 130—139. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.04.006>

22. UNICEF (2020), "Incomes of 69% of Ukrainians have been affected by COVID-19: UNICEF survey", available at: <https://www.unicef.org/ukraine/en/press-releases/incomes-69-ukrainians-have-been-affected-covid-19-unicef-survey> (Accessed 25 Nov 2020).

23. World Bank Group (2020), "Poverty and shared prosperity 2020. Reversals of fortune", available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf> (Accessed 25 Nov 2020).

24. World Bank (2020), "Poverty headcount ratio at \$1.90 a day (2011 PPP) (% of population)", available at: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.-DDAY?downloadformat=excel> (Accessed 25 Nov 2020).

25. World Bank (2020), "Poverty headcount ratio at \$3.20 a day (2011 PPP) (% of population)", available at: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SI.POV.-LMIC?downloadformat=excel> (Accessed 25 Nov 2020).

26. World Bank (2020), "Poverty overview", available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#:~:text=The%20global%20extreme%20poverty%20rate,%245.50%20a%20day%20in%202017> (Accessed 25 Nov 2020).

27. Sinding, S. W. (2009), "Population, poverty and economic development", *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences*, vol. 364 (1532), pp. 3023—3030. <https://doi.org/10.1098/rstb.2009.0145>

28. OECD (2020), "The covid-19 crisis in Ukraine", available at: <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/COVID-19-CRISIS-IN-UKRAINE.pdf> (Accessed 25 Nov 2020).

29. World Bank (2020), "Ukraine", available at: <https://data.worldbank.org/country/ukraine> (Accessed 25 Nov 2020).

30. United Nations (2015), "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September", available at: <https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/Agenda2030%20eng.pdf> (Accessed 25 Nov 2020).

Стаття надійшла до редакції 01.12.2020 р.